

Tarsoly László

Körösszakál földrajzi nevei

1. A Sebes-Körös partján, az ún. Kissárréten, az országhatártól nem messze fekszik Körösszakál község. A Kossuth Lajos Tudományegyetem Nyelvészeti Tanszékének irányításával már évek óta folyik a Körös-völgy földrajzi neveinek összegyűjtése. Ennek keretében gyűjtöttem össze Körösszakál község bel- és külterületének elnevezéseit. A község korábban a berettyóújfalui városkörnyékhez tartozott mint Körösszegapáti társközsége. Területe 1502 ha (belterülete 129 ha), lakosainak száma 1980. január 1-jén 1029 fő volt.

Az itteni gyűjtés és annak feldolgozása érdekesnek ígérkezett, ugyanis a község ma hivatalosan is kétnyelvű település (magyar—román). Azonban, mint az adattárból kiderül, a földrajzi névanyagban egyetlen román eredetű nevet találtam. Ez egyértelműen arra utal, hogy a község határrészeinek elnevezésében, az utóbbi időben betelepült (XX. század második harmada) román ajkú lakosság nem vett részt, illetve a román nevek nem szilárdultak meg és általános használatuk nem alakult ki (habár ennyi idő eltelte után ez lenne a logikus).

Érthető tehát, hogy olyan adatközlőket kerestem, akik szakáli születésűek, a területet jól ismerő emberek, huzamosabb ideje itt laknak, és emlékezhetnek régebbi, ma már nem élő névanyagra is.

Segítségemre leginkább négyen voltak: id. Burzuk György (1897), Burzuk Györgyné (1903), Gál János (1925) és Tar Péter (1927). A szóbeli adatközlésen kívül természetesen felhasználtam más elérhető forrásokat is. Így a kiadott oklevéltárak adatait, levéltári források (pl.: kéziratos térképek) adatait és a modern kiadású térképek adatait is.

A kihalt neveket a címszó elé tett † jellel jelöltem. Az adattárban a bel- és külterület neveit elkülönítettem, és ezeket a térképmellékleten is külön jelölöm.

2. A falu történetére vonatkozó legkorábbi adatokkal már a XIII. század végén találkozunk.

Egy 1284-re datált, de 1410-es átírásban meglévő oklevélben mint Csehi falu határosát említik először a Zakal nevet. 1322-ben Toldi Albert fia, Bencenc fiainak birtoka és Tóti falu határosa. (A. II. 25.)

Még ez évben Szakáli (al. nom. Toldi) Bencenc özvegye a szomszédos birtokát elzalogosítja. (*Györffy* I. 663.) A falu 1291—94 között 20 kepe tizedet ad a püspöknek, papja pedig 1 unciát. Pápai tizedként papja évi 16 garast fizet. (Vat. I/1. 43, 56, 63, 71, 79, 85.)

A későbbiek folyamán többször is említik, mint a Toldiak központi uradalmának közepén fekvő kismanesi birtokosok által lakott települést. (*Jakó*. 343.)

A legkorábbi említésekben (Zakal, Zacal, Sacal) kiderül, hogy a falu neve a török eredetű magyar *szakáll* fn.-ből származik, és nem fogadható el a szláv *Szakoly*ból való eredeztetés (vö.: *Kiss Lajos*: Földrajzi nevek etimológiai szótára 339.). A település mai határán belül több középkori település is élt, így Csehi (*Györffy* I. 608.) és Petlend (*Györffy* I. 654.). A falu újabb kori történetében nagy szerepet játszanak a Mártonffy család tagjai, akik egészen e század közepéig bírtak itt kisebb-nagyobb területeket.

A FÖLDRAJZI NEVEK ADATTÁRA

I. BELTERÜLET

Ady Endre utca (-ra). A régi Malom-dűlő része volt. 1945 után egy sor ház épült itt. Mai általános használata: Ady utca. A község D-i részén, a Sebes-Körössel párhuzamosan fut. (1.)

† *Apáti utca* (-ra). 1945 előtti hivatalos név, a Körösszegapáti felől jövő utca neve. Ma Árpád utca. 1954 után Sztálin utca volt a hivatalos neve. A falu fő utcája a Szabadság térig, onnan tovább Vörös Hadsereg útja (régén Templom utca). (2.)

Arany János utca (-ra). Az Árpád utcából nyíló kis utca, kb.: 7–8 házzal. 1945 előtt Sikátornak nevezték, mivel szűk zsákutca volt. A Hunyadi utcával együtt a Rákóczi utcába torkollik. (3.)

Árpád utca l.: Apáti utca.

Bem József utca (-ra). A régi Malom-dűlő része, ma a Kossuth utcába torkollik. Az utca felső része a Csente-ér partján fut a Rákóczi utcáig. 1945 előtt 4–5 ház volt itt, külön neve nem volt: „*Megyünk az ér alá*” (Ér=Csente-ér, a falu szélén folyik). (4.)

Dózsa György utca (-ra). A Vörös Hadsereg útjából nyíló, és az Ady Endre utcába torkoló É—D irányú utca. A régi Mártonffy-tanya helyén alakult ki. 1945 után jött létre, és ma is csak az egyik oldalán van ház sor. Mai általános használata: Dózsa utca. (5.)

† *Hajnal utca* l.: Petőfi utca.

Híd (kö.). A Dózsa György utca végén található, külön neve nincs. (6.)

Híd (kö.). A Rákóczi utcán található. Mindkét híd a községen átkanyargó Csente-ér fölött halad át. (7.)

Hunyadi utca. A Petőfi Sándor utcából nyíló és a Rákóczi utcába torkoló rövid utca. (8.)

Iskola (é.) l.: Szabadság tér (9.)

Italbolt (é.) l.: Szabadság tér (10.)

Jókai utca (-ra). A Csente-értől a Tánicsics utcáig nyúló kis utca. A régi Malom-dűlőből alakult ki, 1945 után. Kb.: 10 ház van itt. (11.)

József Attila (-ra) *utca* (-ra). A régi Nagytelek részből alakult ki 1945 után. A Vörös Hadsereg útjából nyílik és a Csente-érig (Dobai-ér) húzódik. (12.)

Kossuth Lajos utca (-ra). 1945-ig Új sor a neve, mert 1910 k. Mártonffy kb.: 30 ház helyet osztatott itt ki. Mai általános használata Kossuth utca. A Csente-ér vonalát követve ívesen húzódik a község D-i részén. A Szabadság tér D-i részéből nyílik és a Rákóczi utcába torkollik. (13.)

† *Körös utca* l.: Rákóczi utca.

Köztemető (te.). A Vörös Hadsereg útjától É-ra terül el. Régen a gör. kat., ref. temetők elkülönültek a faluban. A katolikus temetőben külön része volt a falu három birtokosának, Mártonffy Barnának és Gyulának, valamint Buzássy Barnának. Mai általános használata: Temető (-be). (14.)

Lenin utca (-ra). 1900 k. alakult ki ez az új utca, 1945-ig nem volt neve. A község ÉK-i területén, az Árpád utcából nyílik. (15.)

Micsurin utca (-ra). Az Árpád és a Petőfi Sándor utcát köti össze. Csak 1945 után kapta ezt a hivatalos nevet. 1945 előtt nem volt neve, habár régi utca. (16.)

Petőfi Sándor utca (-ra). A mai Hunyadi utca folytatása. 1945 előtt Hajnal utca volt a hivatalos neve, amit még ma is használnak elvéve. Mai általános használata: Petőfi utca (-ra). (17.)

Pártház (é.). Az Árpád utca és a Szabadság tér találkozásánál épült MSZMP-helyiség. (18.)

†*Piac tér* l.: Szabadság tér.

Rákóczi utca (-ra; -ba). A falu legrégebbi utcájának, mivel a Körös felé haladt, 1945 előtt Körös utca volt a neve. A falunak ez az utcája folytatódott a Nagyváradra menő kövesútban. Az utca vonalvezetése egyértelműen mutatja, hogy a település legkorábbi tengelye volt, és a falu fokozatosan terebélyesedett ki ettől távolabbi területekre. (19.)

†*Sas utca* (-ra). A Mezősas felé vezető utca régi neve. A régi Templom utcába torkollott. Ma Zalka Máté utca a hivatalos neve. (20.)

†*Sikátor* l.: Arany János utca.

Sportpálya. A régi Sasi-gát-dűlőhöz tartozott. A terület 1945 előtt a Mártonffyaké volt. (21.)

Szabadság tér (-re). A falu főtere, négyfelé ágazik: Árpád utca, Zalka Máté utca, Rákóczi utca, Vörös Hadsereg útja. Régen Piac tér volt a neve, a helybeliek „*Asszonypiac*”-nak hívták. Ma parkosítva van. Itt található még az általános iskola és az italbolt, valamint kissé távolabb a templom. (22.)

Tanácsháza (é.). A Körösszegapáti Nagyközségi Közös Tanács kihelyezett ügyintéző részlegének helyiségei. Az Árpád utcán, nem messze a Szabadság tértől, található. (23.)

Táncsics utca (-ra; -ba). Az Ady Endre utcával párhuzamos utca. A régi Malom-dűlő területén alakult ki. 1945 utáni hivatalos neve Táncsics Mihály utca. (24.)

Templom l.: Szabadság tér (25.).

†*Templom utca* (-ra). 1945-ig hivatalos név. Az Apáti utca folytatása. Mai hivatalos neve: Vörös Hadsereg útja (-ra). (26.)

Új sor l.: Kossuth utca.

Vízműtelep (é.). A sportpálya mellett építették ki nemrég, a község vízellátását biztosítja. (27.)

Vörös Hadsereg útja (-ra) l.: Templom utca.

Vörösmarty utca (-ra). A régi Malom-dűlőből alakult ki. Ez a rész Györffy Jánosé volt 1945 előtt. (Györffy nevűeket ma is találunk a faluban.) A Kossuth utcából nyílik és az Ady Endre utcába torkollik. (28.)

Zalka Máté utca l.: Sas utca.

Zója utca (-ra). A Vörös Hadsereg útjából nyíló utca, a régi Nagytelek nevű részből alakult ki a község Ny-i oldalán. Az utca 1945 után alakult ki, nevét is akkor kapta. Párhuzamosan fut a József Attila és a Dózsa György utcával. (29.)

II. KERÜLET

Apáti út (kö.). A Körösszegapáti felé vezető utca folytatása. (Tag. Térk. 1885: *Körösszeg Apáti út.*) (1.)

Apáti gát l.: Harsányi út.

Állomás alatti tanya-major (é.).

Bunda (ter.). A falutól D-re lévő fekete föld, „*aljas*” (=vizes) része. A Sebes-Köröstől D-re a Csukáti-dűlő Ny-i szélén. L. még Kis-Bunda, Nagy-Bunda. (3.)

Buzássy tanya l.: Kis-tanya.

Csapó-rész (-re) (ter.). A Gál-tanyánál lévő területet hívták így. Az adatközlők szerint talán a bérlőt hívhatták így. Erre történeti adatok nem mutatnak, és a faluban ilyen családnév sem fordul elő. A pontos helye nem határozható meg. (4.)

Csente-ér (csat.). A lassú folyású ér nevét a csendes mn.-ből származtathatjuk, megkülönböztetésként adhatták a Köröstől eltérő nevet. A községen keresztül folyó kanyargós vízfolyás, amely Magyarhomorog felé folyik. 1945 után többször is szabályozták. (Tag. térkép 1885: *Dobai-éri*; MFT. II. HBM. 33.: *Csente-szakáli felső csatorna*) L. még Dobai-ér. (5.)

Csukáti-dűlő (-be) (ter. sz.). A Sebes-Körös B-i partján elterülő sima rész neve. Régen kaszáló és legelő volt, ma szántó. Györffy György szerint az 1248/410-es oklevélben, az elpusztult Csehi falu határjárásánál említett *Chokud er* (Györffy I. 608.) mai változata. (6.)

Csürhelegelő (1.). A Dombi-dűlő végénél lévő területet hívták így. Használják *Disznó-legelő* (-re) -ként is. (7.)

Dobai-dűlő (-be; -re) (ter. sz.). A falutól K-re a Dobai vagy Csente-ér mellett elterülő szántó. Dobai (MFT. II. HBm. 33.) (8.)

Dobai-ér (csat.). A Dobai-dűlő (tábla) mellett folyó vízfolyás a falu K-i részén. A Csente-ér K-i részét hívják így. Az elnevezés egyértelműen visszavezethető a dűlő névre, ugyanis a Dobai-dűlő előtt és után is Csente-érnek nevezik a vízfolyást, amely elnevezés lényegesen ősbibnek is tűnik. (Tag. Térkép 1885: *Dobai-ér.*) (5.)

Dobai-tábla I.: Dobai-dűlő.

Dombi-dűlő (-re) (ter. sz.). A községtől É-ra elhelyezkedő szántóföld elnevezése. Több részre oszlik: Dombi I. (a dűlő É-i része), Dombi-gát-dűlő (a terület középső része), Dombi II. (a terület faluhoz közel eső része). A Kihajtó út ezt a területet Ny felől határolja, innen származik a Dombi-gát-dűlő elnevezés. Az elnevezés eredetileg földrajzi, felszíni formákra vezethető vissza, mert az egész terület két domb között helyezkedik el. A dűlő két részre osztása (Dombi I, II.) legelőszőr az 1885-ös tagosítási térképen tűnik fel. Ezek ma is hivatalosan használt területjelzésnek számítanak, illetve a Dombi-dűlő elnevezés. (MFT. II. HBm. 33.) Ma már használatos a Dombi III. megjelölés is. (9.)

Dombi-kút (ku.). A Dombi-dűlőhöz közel eső legelőn lévő gémeskút. Ma már nem használják. (10.)

Gál-tanya (-ra). A mai is meglévő tanyahely, mely 1945 előtt a *Gaál* testvéreké volt a községi legelőn. (Hnt. 1926, 1933, 1956, 1967: *Gaáltanya*) Hnt: 1933. *Szikipusztaként* is említik. (11.)

Gál-tanyai út (kö.). A Gál-tanyához vezető út. (12.)

Gátórház (ktr.). A Körös-híd D-i oldalán áll. 1956 után a falu külterületén az egyetlen lakott hely (Hnt. 1956, 1967, 1973.). (Tag. térk. 1885.: *órház.*) (19.)

Harsányi-dűlő (-be; -re) (ter. sz.). A Körösnagyharsányhoz közel eső határrész neve. A falutól DK-re, a Sebes-Körös folyó és a kövesút közötti terület. (Tag. térk. 1885.: *Harsányi dűlő.*)

Harsányi út (kö.). A falutól D-re vezető, Körösnagyharsányba tartó út. Harsányi gát (*gát*=út jelentésben általánosan, 5–6 m széles kövesutat jelent; *gátkaparó*=útkaparó.) A Körös folyó töltését is „*gát*” szóval jelölték, ugyanis ezen is volt egy kocsis szélességben járható út. (15.)

Határárok (á.). A falu külterületének széleit jelöli a külterület több helyén is. A középkori falvakat elválasztó árokrendszer késői emléke ez az elnevezés. (16.)

Héjódi (-ra) *dűlő* (ter. sz.). A Dombi-dűlő és Körösszegapáti között a határ ÉK-i részének neve. Ma szántóföld. (MFT. II. HBm. 33. *Hélyódi-dűlő*; Tag. térk. 1855.: *Héjódi-dűlő*; Átnézeti térkép 1968.: *Héjódi-dűlő.*) (17.)

Holt-Sebes-Körös (csat.). A Sebes-Körös folyó eredeti, szabályozás előtti medre. A falu DK-i határát jelöli. Ebből ágazik ki a Nagytóti-határcsatorna Ny felé. (18.)

Homokbánya (-hoz) (b.). 1950 után a Dombi-dűlőben megnyitott homokkitermelő hely. (74.)

Homorogi út (kö.). A faluból Ny felé, Magyarhomorogra tartó kövesút elnevezése. Még Homorogi-gát néven is nevezik. (Tag. térk. 1885.: *Magyar-Homorogi út.*)

Kaszáló (-ra) (ter. sz.). A Sebes-Körös folyó és Zsomboki-dűlő közötti vízjárta terület elnevezése. Ma szántó. (20.)

Kényesdi erdő (-be) (e.). A Kényesdi-pusztá akácfával betelepített része. (21.)

Kényesdi-kút (ku.). A Kényesdi pusztán ma is meglévő gémeskút elnevezése. (22.)

Kényesdi (-re) határ. A falutól ÉNy-ra elterülő pusztáról elnevezett határrész. L. még Kényesdi-puszta. (23.)

Kényesdi-legelő (-re) (1.). A Kényesdi-pusztán lévő tsz-legelő elnevezése. L. még Kényesdi-puszta. (24.)

Kényesdi-puszta (-ra) (ter. sz.). A községtől ÉNy-ra elterülő terület elnevezése. Az egész terület nagyobb része Magyarhomorog külterületén található és csak kisebb rész húzódik át Körösszakál község külterületére. A két mai községen keresztül húzódó önálló határrész, valamint a puszta elnevezése egy régen elpusztult településre utal. A XVI. század végén elpusztult települést az 1220-ban említett Kenéz vagy Kinizs faluval azonosíthatjuk. *Jakó Zsigmond* Kenézzel azonosítja (*Jakó 272.*) *Győrffy György* pedig Kinizzsel (*Győrffy 1. 634.*). Az okleveles emlékek alapján *Győrffy* olvasata és azonosítása a helyesebb (l. még *Bunyitai III. 243.*; *Csánki I. 612.*). A mai elnevezés minden nehézség nélkül azonosítható a hajdan volt falu nevével, illetve annak már csak a nép emlékeiben élő elnevezésével. (25.)

Kihajtó út (kö.). A falutól ÉNy-ra vezető állathajtó út, a Dombi-gát-dűlő mellett vezet. (26.)

Kis-Bunda (-ba) (ter. sz.). A Sebes-Köröstől D-re lévő határrész elnevezése. Régen árok választotta el a Nagy-Bundától. (27.)

Kis-tag (-ra) (ter. sz.). A Csukáti-dűlő árokkal elkerekített része volt. 1945 előtt Buzássy Barna volt a tulajdonos. (28.)

Kis-tanya (-ra) (ter. sz.). A Kis-tagban lévő tanyahely elnevezése. 1945 előtt Buzássy Barna tanyája volt. 1945 után bontották le a házat és a gazdasági épületeket. 1945 előtt nevezték Buzássy tanyának is. (Hnt. 1926- *Kistanya*; 1956: *Kiss tanya.*) (29.)

Kistelek (ter. sz.). A Dobai-ér és a magyarhomorogi út közötti rész elnevezése. (Tag.térk. 1885.: *Kistelek.*) (30.)

Kistelek 1.: Kömpuc.

†*Kömpuc (-ra) (rom.) (ter. sz.).* A községtől É-ra, a lakott területhez igen közel lévő terület elnevezése. Valószínűleg régen a telkekhez tartozó konyhakertek és gyümölcsösök helye volt. E terület folytatása a Dombi I. II, III. dűlő. Régen vizes, „*ajjas*” föld volt, ma szántó. Az adatközlők szerint ez a román név régebben volt csak használatos, főleg a múlt században betelepült román nyelvű lakosság körében. Ma általános a Kistelek elnevezés használata. A név eredetét a *cimpos*, *-poasa*, *-posi*, *-poase* = „*lapályos*” jelentésű, ritkán használatos román melléknévre vezethetjük vissza. (Dictionar romin-magihar I. h.n. 1964. 227.) Román jelentése alapján tehát nem köthető a Bács-Kiskun megyében lévő *Kömpöc* helység nevének eredetéhez (*Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára Bp. 1978. 357.*) (31.)

Körös-dűlő (-re) (ter. sz.). A Sebes-Körösöz közel eső terület elnevezése. (32.)

Körös-híd (kö.). A községtől D-re, a Sebes-Körösön átívelő híd. 1945 előtti hivatalos neve: Gr. Tisza István híd volt. (33.)

Körös-part (-ra) (fo.). A Sebes-Körös két oldalán végighúzódo töltés és az árterület elnevezése. (34.)

Köves út (kö.). A Körösszegapáti felé vezető, szilárd burkolatú út elnevezése. A községben és külterületén a legkorábban kiépített és kövezettel burkolt út megkülönböztető elnevezése. (1.)

Közbülső-tábla (-ra) (ter. sz.). A községtől Ny-ra elhelyezkedő terület elnevezése. D-ről a Sebes-Körös melletti Közös (dűlő), É-ről a Dobai-dűlő határolja. (MFT II. HBm 33.: *Középső tábla.*) Az elnevezés a két másik dűlő közötti helyzetre utal. (35.)

Középső-tábla L.: Közbülső-tábla

Közös (-re) (ter. sz.). A Sebes-Körös és a Közbülső-tábla közötti terület elnevezése. Elnevezése arra utal, hogy a község lakói korábban közösen használták e területet. (36.)

Körösí út (kö.). A Közbülső-táblát és a Közöst elválasztó, nemrég épült út elnevezése. (37.)

Községi erdő (-be) (e.). Régen telepített akácerdő. A külterület több részén is megtalálható. (38.)

Községi legelő (-re) (l.). A Sziki legelőhöz közel eső terület elnevezése. (39.)

Lapos (-ra) (ter. sz.). A községtől É-ra lévő kisebb terület. Ma szántó, régen „*ajjas főüd*” volt. (40.)

†*Malom dűlő* (-re) (ter. btr.). A falutól D-re a Sebes-Körösig húzódó terület elnevezése. Az adatközlők egyike sem emlékszik itt működő malomra. Ma már szinte teljesen beépült terület. Mivel a falu régi belterületéhez is közel feküdt, gondolhatunk régen itt működő szárazhalomra is. (41.)

Mártonffy-tanya (-ra) (ter.). A falutól D-re, a Nagytelek és a Malom dűlő között elhelyezkedő tanyahely. 1945 előtt lakott volt: ház, cselédház, kulcsárház, istállók, ólak álltak itt. Ma már csak egy ház áll, a többi lebontották. (Hnt. 1926: *Mártonffytanya*: 1933: *Mártonffytanya*.) (42.)

Nagy-Bunda (-ba) (ter. sz.). A Sebes-Köröstől D-re, a község D-i határánál elhelyezkedő terület elnevezése. Árok választotta el a Kis-Bundától. (43.)

Nagy-kút (ku.). A falutól É-ra lévő régi gémeskút elnevezése, ma már szivattyús kút. (44.)

Nagy-tag (-ra). L.: Nagytelek.

Nagytelek (-re) (ter.). A Malom dűlő mellett elhelyezkedő rész neve. Jó része ma már beépített. Nagy-tag elnevezés is általános. (Tag. térk. 1885.: *Nagytelek*.) (45.)

Nagytóti-határacsatorna (csat.). A község és egyben a megye D-i határát jelölő, mesterségesen épített csatorna, a Holt-Sebes-Körösből ágazik ki. (MFT II. HBm. 33.) (46.)

*Nagytóti-puszt*a (ter. sz.). A Sebes-Köröstől D-re, Magyarhomorog külterületéről áthúzódó terület neve. 1920 k. itt osztottak földet a község lakóinak. A *Tóti-rész*, *Nagytóti-rész* elnevezések ugyanazt a területet jelentik. Ez a több mai község területén is áthúzódó határ-rész egy régen elpusztult falu területét jelöli. *Tóti* falut először egy 1284/410-es oklevélben említik, a közeli Csehi falu határjárásakor. A XVI. században pusztult el, és pusztaként olvadt be a környező falvak területébe. (*Györffy* I. 677.; *Jakó* 370.) (47.)

Nyári-zug (-ra) (ter. sz.). A Csente-ér fordulójánál lévő terület neve. 1945 előtt az urasági csorda legelője volt. (48.)

Orgován-dűlő (-be) (ter. sz.). A Csukáti-dűlő melletti kisebb terület elnevezése. (Kb.: 30 kh.) 1945 után „*Orgován Jóska*” kapott itt 4 kh földet, amely igen rossz minőségű volt. A falu lakói az ő neve után nevezték el a tágabb területet is. A jelentésvölvéssel kialakult elnevezés eredetére már csak az idősebbek emlékeznek. A név eredete az *orgovány* = 'lapály, sík tér' köznévhöz is köthető. (MTESZ II.1091), de a faluban ezt a szót és ilyen értelmű jelentését sem ismerik. Így biztosabb a családnévi eredet. (49.)

Orgován-zug (-ba) (ter. sz.). A Csukáti-dűlő D-i részén elhelyezkedő Orgován-dűlő része, melyet határárok vesz körül. (49.)

Petlendi-dűlő (-be) (ter. sz.). A község belterületétől D-re, a Sebes-Körösig húzódó terület elnevezése. Téves ejtéssel Peklendi-dűlőként is használják az idősebb ittlakók. (Tag. térk. 1885.: *Petlendi-dűlő*.) Hasonló elnevezésű területet találhatunk Magyarhomorog DK-i határában, amely terület valamikor összefüggő volt az itt említett dűlővel, csak Körösszakál és Magyarhomorog határainak kialakulása után más elnevezések is beékelődtek közé. Az összefüggő Petlendi-dűlő (helyesebben határrész) egy elpusztult falu emlékét őrzi. *Petlend* falut 1275 körül említik először, és évszázadokon keresztül fennáll. A XVII. században pusztult el, és akkor olvadt be a környező falvak határába, mint pusztatelepülés. (*Györffy* I. 654.; *Jakó* 320.; *Csánki* I. 622.) (50.)

Petlendi-tanya (-ra) (ktr.). A Petlendi-dűlő K-i részében a közút és a Sebes-Körös közötti terület elnevezése, ahol ma a tsz gépállomása és telephelye van. (51.)

Pintye-zug (-ra) (ter. sz.). A község csordalegelőjének része volt. A falu Ny-i határa és

a Dombi-ér közötti kisebb terület elnevezése. Az elnevezés családnévi eredetű. Az adatközlők szerint ilyen nevű pásztor hajtotta ide az állatokat rendszeresen. (52.)

Repces (ter.). A Sebes-Köröstől D-re, a Nagytóti-határacsatorna melletti terület neve. (MFT II. HBm 33.) (53.)

Sasi-gát-dűlő (ter. sz.). A községtől ÉNy-ra, a Dombi-dűlővel szemben elhelyezkedő terület elnevezése. A Sasi-tanyára vezető út választja el a Dombi-dűlőtől. Innen származik a Dombi-gát-dűlő, illetve a Sasi-gát-dűlő elnevezés. (A két dűlő között vezető utat l. még Kihajtó út.) (54.)

Sasi-tanya (ter.). A községtől É-ra, a Sasi-gát-dűlőben lévő tanyahely. (55.)

Sáros-éri-csatorna (csat.). A község É-i részén kiépült vízvezető csatorna, amely Ma-

Sasi-tanya (ter.). A községtől É-ra, a Sasi-gát-dűlőben lévő tanyahely. (55.)
gyarhomorog felé folyik. (MFT II. HBm. 33.) (56.)

Sebes-Körös (fo.). A község belterületéről D-re, az egész területet átszelő, töltéssel meg erősített folyó. (57.)

Szerfás (-hoz) *telep* (é.). 1945 előtt hasított fából épített sertésfiaztatók voltak itt, egyébként istállókkal. A név ma is használatos, az átépített tsz-sertésstelep elnevezése. (58.)

Szép-erdő (-re) (ter. sz.). 1945 előtt, a falutól K-re elhelyezkedő tölgyes erdő neve volt. Ma már egy nagyobb terület elnevezése. L.: Széperdő-dűlő. (59.)

Széperdő-dűlő (-re) (ter. sz.). A községtől K-re elterülő terület elnevezése. É-ról a Körösszegapátiba vezető út, D-ről a Sebes-Körös folyó, Ny-ről a falu határa által határolt terület. Ma már három nagyobb részre tagolt szántó. (59.)

Szik (-re) (ter.). A községtől É-ra, a Dombi-dűlőn túl elterülő szikes, ingoványos terület a Gál-tanyához közel. Általánosan elterjedt még a Sziki-dűlő (MFT II. HBm 33.), Szikilegelő (uo.), Sziki-pusztá elnevezés erre a területre. (60.)

Szivornya (-hoz) (é.). A Sebes-Köröshöz közel épített Szivattyútelep népies elnevezése. Ma a szántóföldi öntözőrendszert táplálja (Vastagfai-szivornya). A Nagyszivattyú-telep, amely a Sebes-Körösön túl van, a biharugrai halastavat táplálja. A község határában található még a Harsányi-szivattyú. (61.)

Szőlőskert (-be) (ter. szö.). 1946 után a Sasi-gát-dűlő jelentős részén folyt szőlőművelés, és ezt a területet nevezték el a művelési ágról. Ma már kevés szőlő található itt. (62.)

Taró-kert (-be) (ter. ke.). Régen a faluhoz közel eső területet nevezték így, ez is szőlőskert volt a múlt században. A községben ma is találhatóunk *Taró* családnevet, a terület elnevezése is erre vezethető vissza. Elképzelhető azonban az is, hogy a *tarló* = 'szántóföld, gabonaföld' jelentésű köznévváltozatáról van szó. (63.)

Tégla-dűlő (-re) (ter. sz.). A Csukáti-dűlő része, korábban kézzel vetett téglát égettek itt. (64.)

Tóti út (kö.). A Sebes-Köröstől D-re, a Vasútállomástól kiinduló és Ny-ra tartó út elnevezése. (65.)

Tsz-erdő (e.). A Csukáti-dűlő D-i részén, a Biharugrával határos területen, nemrég telepített erdő. (Körösszakál átnézeti térképe 1968.) (66.)

Ugra-Nagytóti-határacsatorna L.: Nagytóti határacsatorna

†*Vastagfa* (-hoz) *-dűlő* (ter.). Ma már nem használatos területelnevezés. Régen tölgyerdő volt itt, de még 1945 előtt felszámolták. Az elnevezés önmaga után is a széles törzsátmérőjű tölgyfára utal. Helye pontosan nem határozható meg. (67.)

Vasútállomás (é.). A község területét átszelő vasút épülete. (68.)

Vasúti pályatest (kö.). A község területét átszelő vasúti pálya (Körösszakál átnézeti térképe 1968.) (69.)

Vasúti-tábla (ter.). A vasúti pálya mellett elterülő szántóföld. (70.)

Vánti-kukorica (-hoz) (é.). A község belterületéhez közel, a temető mellett, a Sasi-gát-dűlőben felépült fiaztató régies neve. Ma a Kossuth Tsz tulajdonában van. Az elnevezés ere-

dete személynévre vezethető vissza: 1945 előtt Tar Iván volt itt gondozó hosszú időn át. Vánti az Iván keresztnév román, becézett alakja. (71.)

Zártkertek (ter. ke.). A község külterületén több helyen előforduló, régi konyhakertek emlékét őrző elnevezés. Terület megjelölésére ma is általánosan használják a Sasi-gát-dűlő K-i részére. (72.)

Zsombéki-dűlő (-re) (ter. sz.). (MFT II. HBm 33.) — *Zsomboki-dűlő*. A községtől DK-re, a Sebes-Köröshöz közel, a Szép-erdő-dűlő D-i részének külön elnevezése. A folyótól a *Kaszáló* választja el. A terület elnevezése utal a korábbi zsombékos, zsombokos voltára, mely éppen a Körös folyó közelsége miatt alakulhatott ki még a szabályozás előtt. (73.)

A nevek jellegére vonatkozó rövidítések

á.	árok
b.	bánya
btr.	belterületi településrész
csat.	csatorna
d.	domb
e.	erdő
ke.	kert
kö.	közlekedési név
ktr.	külterületi településrész
ku.	kút
l.	legelő
la.	lapos
ds.	dombos
du.	dűlőút
é.	épület
fo.	folyó
n.	nádas
r.	rét
sz.	szántó
sző.	szőlő
te.	temető
u.	utca
ter.	terület (dűlő, tag, rész stb.)
†	kihalt nevek

KÖRÖSSZAKÁL KÜL- ÉS BELTERÜLETÉNEK
FÖLDRAJZI NEVEI



MAGYAR HOMOROG

KÖRÖSSEZEGAPÁTI

BELTÉRÜLET

KÖRÖSHARSÁNY

BÉKÉS

BIHARUGRA

László Tarsoly

DIE GEOGRAPHISCHEN NAMEN VON KÖRÖSSZAKÁL

In der vorliegenden Arbeit werden die vorhandenen und ausgestorbenen geographischen Namen der Gemeinde Körösszakál im Rahmen einer Sammlung zu den geographischen Namen aus dem Körös-Tal vorgestellt.

In der Gemarkung dieser verhältnismässig kleinen Gemeinde kann man auf ein Namenmaterial stossen, dass zur Identifizierung mehrerer Dörfer aus dem frühen Mittelalter geeignet ist.

Die Belegsammlung enthält jeweils gesondert das Namenmaterial der inneren und äusseren Gebiete, deren genaue lokale Bestimmung, fallweise ihren gegenwärtigen Gebrauch und auch die Vorkommensvariationen. Bei den Stichwörtern werden geschichtliche Hinweise und deren Ursprung gesondert hervorgehoben oder durch deren früheres Vorkommen bewiesen. Es werden auch Hinweise auf deren Geschichte in Kurzform gegeben.

Aus der Untersuchung dieses Namenmaterials geht hervor, dass die geographischen Namen dieses heute zweisprachigen Dorfes zum überwiegenden Teil ungarischen Ursprungs sind. Dies weist darauf hin, dass sich die rumänischsprachige Einwohnerschaft hier erst später ansiedelte, und dass die ungarische Einwohnerschaft weitaus eher hier war und bestimmte Bräuche in der Namensgebung entfaltete.

